

Postav izložbe "Croatian Folk Culture: At the Crossroads of the World and Eras", održane od 19. siječnja do 20. veljače 2000. u budimpeštanskom povijesnom muzeju, a ponovljene u Zagrebu od 5. do 26. ožujka 2000. pod nazivom "Hrvatska etnografska baština", prati opsežna monografija istoga naslova. Na 581. stranici izlaže se izmijenjena i proširena građa iz monografije *Etnografija. Svagdan i blagdan hrvatskoga puka* (J. Čapo Žmegač et al., Matica hrvatska, Zagreb 1998.), ali i niz etnografskih tekstova pisanih upravo za ovu prigodu. Dvadeset i četvero autora i autorica sudjelovalo je svojim člancima u oblikovanju ove monografije.

Autorice su izložbu podijelile na četiri cjeline, pokušavajući razdijeliti različitu etnografsku baštinu s obzirom na kulturni, povijesni i geografski kontekst četiriju regija: primorske, gorske, središnje i nizinske Hrvatske. Ovaj pomak od uobičajene podjele u hrvatskoj etnologiji, s tri kulturna arela trebao je omogućiti preciznije nijansiranje različitosti narodnoga umijeća i znanja glede zemljopisne pripadnosti.

Međutim, sami tekstovi ne pokrivaju uvijek sve četiri regije već donose etnografski prikaz najzanimljivijih pojava i predmeta u hrvatskoj narodnoj tradiciji.

Monografiju, nakon uvodnika o samoj izložbi autorice Zorice Vitez, otvara tekst Vitomira Belaja o Hrvatima i njihovoj narodnoj kulturi, povijesti Hrvatske i njezinu stanovništvu te kratak pregled razvoja hrvatske etnologije (*The Croats and their Culture*). Slijede tekstovi temeljeni na specifičnim interesima devetnaestoro autora i autorica, koji se dugi niz godina bave materijalnom kulturom. Stanovanje, rukotvorstvo, drveni predmeti u seoskim kućama, vinogradarstvena kultura, dječje igračke, lončarstvo, licitarstvo, odjeća, ukrašavanje kose i oglavlja, nakit, oružje, seoske kuhinje i prehrana, ukrašavanje jaja ili tikvica, tradicijska glazba i glazbala, narodni ples, usmena književnost teme su koje zapremaju veći dio monografije. Oni nadopunjuju teorijske i građom zahtjevnije tekstove koji se odnose na cijelu Hrvatsku. Tako, na primjer, Aleksandra Muraj u tekstu *Hearth and Home* piše o svakodnevici seoskog života u kojemu mjesto nalaze i poljodjelstvo, ribarstvo, pčelarstvo, stočarstvo, vrtlarstvo, voćarstvo, maslinarstvo, izrada tekstila, izrada predmeta od drva i kože, lončarstvo. Zorica Vitez je napravila izbor iz godišnjih i životnih običaja predstavljajući one pojave u narodnoj kulturi koje mogu vrijediti kao opće. U tekstu *Folk Customs* nalazimo niz običaja od rođenja do smrti, s naglaskom na vjenčanju, te niz godišnjih slavlja koje je autorica vezala uz katoličke blagdane.

Jadranka Grbić prikazuje vjerovanja i rituale, nadnaravne pojave i bića te apotropejske predmete i rituale za zaštitu od uroka (*Beliefs and Rituals*). Ista autorica zatvara monografiju tekstom o hrvatskoj dijaspori i njezinim kontinentalnim i međukontinentalnim migracijama (*The Croatian Diaspora*).

Jedan od najzanimljivijih tekstova o hrvatskoj narodnoj kulturi jest Jasne Čapo Žmegač (*From Local to National Community: Peasant Social Structure*) o društvenoj strukturi hrvatskoga seljaštva s kraja 19. i prve polovice 20. stoljeća. Socijalne veze temeljene su na srodstvu, braku, dobi, rodu i susjedstvu. Strogo određena hijerarhija seoske svakodnevice u obitelji, odnosi unutar sela te veze sa susjedima odrazili su se na kulturne oblike i proizašlu umjetnost. Stoga je pomalo nelogično da se ovaj tekst, nužan za razumijevanje etnografske baštine, nalazi na kraju, a ne na početku monografije.

Croatian Folk Culture, At the Crossroads of the World and Eras, eds. Zorica Vitez, Aleksandra Muraj, Gallery Klovičevi dvori, Zagreb 2000., 581 str.

Za kraj valja istaknuti izvanredne fotografije, za ovu priliku presnimljene i tako sačuvane od daljnjeg propadanja. Neke su od njih nastale u prošlom stoljeću, uskoro pretprošleme, i imaju jednaku vrijednost, ako ne i veću, od samih tekstova.

Tea ŠKOKIĆ

Hrvatske čipke — nova istraživanja, Zbornik radova sa znanstveno-stručnoga skupa, Lepoglava, 25.-27. rujna 1998., ur. Tihana Petrović, Turistička zajednica grada Lepoglave, Lepoglava 1999., 129 str.

Ova je knjiga zbornik radova sa znanstveno-stručnoga skupa koji se pod istim nazivom održao u okviru Drugoga međunarodnog festivala čipke, koji je pak održan u Lepoglavi od 25. do 27. rujna 1998. godine. Naravno, radovi sa skupa naknadno su prilagođeni za objavljivanje.

Sadržaj zbornika je tako koncipiran da ga dijeli u nekoliko tematskih cjelina, međusobno povezanih logičnim slijedom.

Započinje se povijesnim slikama, tj. kronološkim pregledima razvoja čipkarstva u pojedinim područjima Hrvatske, s čime se povezuju opisi života i rada osobito istaknutih osoba iz povijesti čipkarstva, njegova razvoja i promicanja. Ljerka Albus napisala je prilog *Zbirka Danice Brossler u Gradskom muzeju* (u Varaždinu, op.p.), a čak su dvije autorice posvetile svoje priloge Zlati Šufflay. Božena Filipan napisala je prilog *Hrvatska narodna čipka u domu i na oltaru — djelovanje Zlate pl. Šufflay u Varaždinskim Toplicama i za njih*, a Tihana Petrović *Zlata Šufflay — istraživač lepoglavskog čipkarstva*. Dva priloga obrađuju zastupljenost čipkarstva u školama, tj. nastavnim programima u 19. i prvoj polovici 20. stoljeća. Nevenka Bezić-Božanić autorica je teksta *Čipkarstvo u splitskoj Obrtničkoj školi*, a Vesna Rapo *Čipka u pučkim školama 19. i početka 20. stoljeća*.

U drugoj su tematskoj cjelini objavljeni vrlo zanimljivi prilozi o povezanosti čipkarstva i mikro-ekonomije, jer upućuju kako je ova tradicijska rukotvorska vještina kao dopunski izvor zarade novčano potpomagala pojedine obitelji, a na neki način utjecala na razvoj tzv. kućne radinosti u cijelome lepoglavskom kraju. To su prilozi Suzane Leček *Lepoglavska čipka u životu seljačke obitelji* i Eduarda Kušena *Gospodarski aspekti kućne radinosti i čipkarstva u Lepoglavi*.

Posebnu tematsku cjelinu čine prilozi koji obrađuju suvremenu problematiku vezanu uz čipkarstvo, kao što je prezentacija čipke u muzeju i/ili drugim prigodnim izložbenim prostorima, povezanost čipkarstva, muzeologije i kulturnoga turizma te suvremena edukacija čipkarica. To su prilozi Ive Maroevića *Prikaz čipke i čipkarstva u muzeju*, Vjere Bonifačić *O čipkarstvu, suvremenoj muzeologiji i razvoju kulturnog turizma* i Nede Oros *Program osposobljavanja za zanimanje čipkarica u šk. god. 1997/98* (odnosi se na otok Pag).

Napokon, tri slovenske autorice prilažu radove o čipkarstvu u Sloveniji. Tadeja Primožič *Čipkarstvo na žirovskom području*, a Dragica Boškin i Metka Tratnik *Čipkarska škola u Idriji — Slovenija*.

Ovaj je zbornik, dakle, tematski fokusiran na čipkarstvo, tu iznimnu rukotvorsku vještinu i sagledava je s različitih aspekata: s povijesno-kulturološkoga kao segmenta tradicijske kulture dovedena do simbola lokalnoga, pa i širega — regionalnog identiteta; društveno-gopodarskoga jer se prate društveni slojevi koji izrađuju čipku, od nje žive i oni koji je rabe; razvojnoga (kulturni turizam); muzeološkoga (prezentacija) i pedagoškoga (edukacija).

Budući da je čipkarstvo, kako je u svome tekstu istakla jedna od autorica (T. Petrović) stručno i znanstveno nedovoljno istraženo i istraživano, na što upućuje i postojeća doista skromna literatura kao i njezina neusustavljenost, ovaj je zbornik radova (kao rezultat